

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Pistor Mihály*
Cím: *Szobor a Deák-téren*

Forrás: *Magyar Hírlap*

bn
(Hely)

1938. II. 27
(Idő)

(Köt. v. füz.) (O)

Osztálvozás

Tárgy *125.092.3*

Hely *Deák tér*

Idő *18*

Személy

Közp. nyomt. XX. cs. 23. sz.

SZOBOR A DEÁK-TÉREN

Arról van szó, hogy Luther Márton szobrát az evangélikus templommal szemben, a Deák Ferenc téren állítják fel. Annyi bizonyos, hogy alkalmasabb, stílszerűbb helyet keresve sem találhattak volna a szobor számára, mely karaktert, színt és érdekességet fog adni az egész térnek. Az a bizottság, mely az emlékműnek helyet keres, most azon tanakodik, vajjon nem lenne-e legcél-szerűbb, ha a szobrot a földalatti vasuti állomás parkjában helyeznék el. E park helyén harminc esztendeig a vasút majolikaházikója állott és elcsúfította az egész környéket. A majolikaházikóban egy halkereskedés helyezkedett el és ne adj Isten, hogy ki lehetett volna csalogatni a pozíciójából. Hiába szidták, gúnyolták az ujságok, nem bírtak vele. Lassacskán az ujságok is megúnták a gúnyolódást és a közönség is megszokta a majolikaalkotmányt, mint ahogy megszokik az ember minden rosszat, ha kell. Körülbelül tíz esztendeje, hogy a halkereskedő elköltözött a térről, a majolikaházat pedig lebontották. Csak akkor derül ki, mennyivel szebb, levegősebb a Deák tér majolikaházikó nélkül.

A „két török“

Valamikor, nagyon-nagyon régen, mikor még kisebb, sőt egészen kicsi volt Pest, ez a kis tér nagy szerepet játszott az akkori város kereskedelmi életében. Hatalmas, sőt előkelő házak vették körül már akkor is a teret, éppen úgy, mint most és őt ucca torkollott bele. Ide torkollott az Erzsébet tér is, melyet akkoriban Újplacnak neveztek. Ebbe a kis térbe futott bele a Deák Ferenc ucca, melynek valamikor még Nagyhid ucca volt a neve. Ide igyekezett a Sütő ucca; kelet felől az Országút határolta, melyet ma Károly király útjának nevezünk és ezzel a kis térrel kokettált a forgalmas Király ucca és a nem tulságosan előkelő Két szerecsen ucca is, melynek ma Paulay Ede ucca a neve. Ott, hol ma az Adria biztosító hatalmas márványpalotája áll, az akkori Pest egyik építészeti nevezetessége: Ürményi József országbíró híres háza állott, melyről meg van írva, hogy „minden oldaláról szabad és sárgarézzel fedett teteje külön figyelmet érdemelt“. Az Ürményi-ház szomszédságában állott az Eger György kádármester nemkésbé hatalmas háza. Ez a ház, amelyik ké-

sőbb Pollácz Mihálynak, a Nemzeti Múzeum híres építőjének a birtokába került, főként arról volt nevezetes, hogy ebben volt a vásáros zsidók zajos kávéháza. Ma az Eger-héz helyén is hatalmas, modern bérpalota áll, melynek teteje olyan tornyos és félelmetes, mint a német katonák díszisakja. Délnyugat felől áll közel százharminc esztendő óta az evangélikusok temploma és az evangélikusok templomával szemben áll ma is a híres „Két török“: Kemniczer Károly emeletes háza, melyet a 30-as esztendők elején aztán Kapriótai Wodianer Sámuel vásárolt meg és a „Két török“-ben rendezte be híressé vált termény- és banküzletét.

Ezek a paloták voltak a határai annak u kis térnek, melyet csak 1866-ban kereszteltek el Deák Ferenc nevével. Azelőtt pedig hosszú ideig Szén-piac volt a neve ennek a térnek, melyet a múlt század első évtizedeiben Zsidópiac-nak hívtak. Hogy mi a titka annak, hogy éppen „Szén-piac“ volt a Deák tér őse, idáig még nem tudták kisütni a historikusok. Szenet ugyanis ezen a téren soha nem árultak. Az azonban mindenképpen érthető, hogy valamikor a múlt század elején Zsidópiac-nak hívták azt a helyet, melynek közepéről egy évtizeddel ezelőtt hordták el a földalatti vasút majolikaházikóját.

Az Orczy-ház és környéke

A múlt század elején ugyanis itt kereskedtek a zsidók országos, meg hetivásárok ide-

jén. Itt árulták a gyapjút, a nyersbőrt, meg a pántlikát. A környékbeli hatalmas bérházakban voltak a zsidó kereskedők raktárai; az Orczy-házban, melynek helyére most épülnek a hatalmas új lakóházak és a Gyertyánffy Dávid négyemeletes házában, mely-

nek a helyére a háború előtt az istentelen nagy Anker-palotát építették. Tulajdonképpen azt lehet mondani, hogy Pest egykori nagykereskedelmének itt volt a fókusa. A Károly-kaszárnyával szemben levő ház-sor: Rombach Sebestyén doktor háza, a híres „Hakker Szála“, meg a Három dob ucca sarkán a „Vadember“ mind tele volt gyapjuval, nyersbőrrel és vásáros kereskedővel. Országos vásárkor ezek árasztották el a környéket, ezek szállották meg az Orczy-házat, meg a Gyertyánffy-házat is; és Magyarország terménykereskedelme is innen indult el. Nagyvásárok idején idereseglettek gyapjút és nyersbőrt vásárolni a cseh, a morva, az osztrák és a német gyárosok, meg nagykereskedők.

Az Orczy-házban és a Gyertyánffy-házban jóformán csak zsidók laktak. Ebben a két hatalmas bérkaszárnnyában nemcsak gyapju-, dohány-, bőr- és búzarakták voltak elhelyezve, hanem volt az Orczy-házban két, a Gyertyánffy-házban pedig egy zsinagóga is, az imádkozni akarók rendelkezésére. Ezenkívül volt az Orczy-házban rituális fürdő is;

Szekestovárosi nazinyomua 1921 — 1930

volt iskola, vendéglő. Ott lakott a rabbi is. Szóval minden volt, amire jó zsidónak szüksége van. Pesten nem volt hivatalos a gettó, de ennek a környéknek mégis gettószerű jellege volt. A gazdagok, a nagykereskedők, a megtollasodottak később elvonultak erről a környékről. Elvonultak a Sas uccába, a Bálvány uccába, meg a Nagyhíd uccába. De a „Két török“-ről elnevezett ház megmaradt továbbra is a kereskedelem fókuszának. Itt rezideáltak továbbra is a bankárok, a Wodjánerek és a később Harkányiakká lett Kopolyék. Nem messze tőlük, a Harmincad uccában volt a Szitányi Ullmann Móric váltoüzlete.

De az idők mulnak. Közben a kereskedelem egyre nőtt, egyre hatalmasabb és terebélyesebb lett. A zsidó kereskedők asszimilálódtak és a régi, nagy, zsidó kereskedőfamiák közül egész sereg ma már nem is tart közösséget a multtal. Ezt a nagy szelekciót figurázza ki az a kis pesti gyerek, ki megkérdezte az apját:

— Papá! Miért van az, hogy mind zsidók lesznek az emberek, mikorára megvénülnek?

— Nem értelek fiam! — mondja az apa rosszat sejtve.

— Hát nézd! — mondja a fiú. — Te, meg én, még katolikusok vagyunk, de a nagypapa már zsidó!...

Pásztor Mihály